

NAJNOVEJŠE

Računsko sodišče ugotavlja številne kršitve UKC Ljubljana pri nabavi materiala

16 min

Še danes čas za prijavo oddajanja nepremičnin turistom

34 min

#foto #video Melania v nasprotju s tradicijo do kongresa ločeno od predsednika, ...

46 min

James Harden v zgodovino lige NBA, ob trojnem dvojčku še 60 točk

48 min

Močan potres stresel Afganistan in Pakistan

1 ura

V petek sneg po večjem delu države

1 ura

Vse objave

Dr. Tanja Repič Slavič: Spolna zloraba vedno pusti posledice

Raziskave v razvitih državah kažejo, da je v otroštvu ali adolescenci spolno zlorabljeno vsako peto dekle in vsak sedmi fant. Največ zlorab se zgodi v družini, skoraj vedno za težko zaveso sramu, krivde, nelagodja in molka tistih, ki bi morali ukrepati. O spolnih zlorabah tudi sicer ne govorimo prav veliko; še najraje o tistih, ki se dogajajo daleč, v Hollywoodu ali Bruslju, na primer. A za strašljivimi številkami o spolnih zlorabah se tudi v Sloveniji skriva trpljenje tisočih otrok, ki tako ali drugače odmeva tudi v njihovem odraslem življenju.

Z dr. Tanjo Repič Slavič, družinsko in zakonsko terapevtko, avtorico ponatisnjene knjige *Nemi kriki spolne zlorabe in novo upanje* ter profesorico na ljubljanski Teološki fakulteti (na smeri Zakonska in družinska terapija), smo se pogovarjali o dinamiki in razdiralnosti spolnih zlorab, o tem, zakaj otroci tako težko spregovorijo o svoji bolečini, o začaranem krogu spolnega nasilja...

Dr. Repič-Slavičeva se kot terapevtka že trinajst let ukvarja s spolnimi zlorabami. Na Frančiškanskem družinskem inštitutu v okviru relacijske družinske terapije skupaj z dr. Christianom Gostečnikom pomaga posameznikom in parom, ki trpijo zaradi spolnih, čustvenih in fizičnih zlorab, motenj hranjenja in drugih posledic travmatičnih izkušenj. Je tudi članica Ekspertne skupine za reševanje primerov spolnih zlorab v Cerkvi na Slovenskem.

Človek kar težko verjame, da v Evropi in Ameriki o spolni zlorabi v otroštvu poroča vsako peto dekle in vsak sedmi fant...

Dokler se nisem začela poklicno ukvarjati s spolnimi zlorabami, bi tako kot večina ljudi rekla »pretiravate, ni mogoče, da bi bilo toliko otrok spolno zlorabljenih«. Kasneje sem ugotovila, da ne gre za pretiravanje; številke posredno potrjujejo tudi moje izkušnje v klinični praksi. Ko predavam po šolah, mi kakšen učitelj reče, da ni niti pomislil na to, da so tudi na njihovi šoli dekleta, ki so bila spolno zlorabljeni. Ampak ta dekleta, jim rečem, niso samo na šoli – statistično gledano jih v vsakem razredu sedi pet, poleg njih pa še kakšen fant ali dva... Res je, to so grozljive, komaj verjetne številke, a pred njimi si ne smemo zatiskati oči.

Raziskave tudi kažejo, da se 85 odstotkov vseh spolnih zlorab zgodi doma in da so deklice pogosteje zlorabljene v družini, fantje pa zunaj nje. Je družina torej nevaren prostor tudi za hčerke, ne le za matere?

Da, poleg očetov deklice pogosto zlorabljujejo tudi dedki, mamini partnerji, očimi, ti v večjem deležu kot očetje. Zgodi se, da očim svojo hčerko obožuje in ji nikoli ne stori nič žalega, pastorko pa zlorablja. Travme, ki jih pusti takšno dejanje na otroku, so seveda strašne. Komu pa naj otrok zaupa, kaj se mu je zgodilo, če ga izdajo tisti, ki so mu najbližji?!

Kdaj, pri kateri starosti otroka se po vaših izkušnjah začnejo spolne zlorabe?

Zelo zgodaj, celo na previjalni mizi. Tudi sama sem imela tak primer...

Ampak saj človeški spomin ne sega tako daleč v otroštvo.

Obstajajo tehnike, ki tak spomin obudijo, recimo hipnoza; znanost te zadeve še proučuje. Vemo pa, da si spolno zlorabo »zapomni« telo. K meni je nekoč prišla zgrožena mamica nekajmesečne punčke z vprašanjem, ali je z njo kaj narobe. Previjanje hčerkice jo je namreč spolno vzbujalo. Da se kdo ne spomni spolne zlorabe, ni sicer nič nenavadnega niti v letih, ko si takšne stvari zapomnimo: ob hudi travmi stresni hormoni preplavijo hipokampus, to pa onemogoči priklic slik iz eksplicitnega spomina. Znano je tudi, da si do treh let starosti praviloma ne zapomnimo podob, ampak telesne senzacije, vzdušje in čustva. Vseeno pa je bila ta materina reakcija tako nenavadna, da sva sklenili poiskati vzrok. Na terapijo je prišla skupaj s svojo mamo, ki se je nato spomnila, da je nekoč ob previjalni mizi zasačila taščo, ki je hčerki lizala spolovilo. Ko jo je nadrla, kaj vendar počne, ji je ta odgovorila, da to dojenčkom paše. Mama svoji hčerki za ta dogodek ni nikoli povedala.

Ampak vrniva se k družini. Otrok razmišlja drugače kot odrasel človek. Čuti, da tisto, kar se mu dogaja, ni prav, da se mu ne bi smelo dogajati. A zaradi strahu, sramu in krivde težko spregovori. Morate še vedeti, da tisti, ki zlorablajo otroke v družini, zelo redko uporabijo nasilje. Po raziskavah to storijo le v kakšnih petih odstotkih. Otroci pri takih dejanjih navadno otrpnejo, zamrznejo. Včasih ne čutijo niti bolečine.

Daniel Pittet v svoji knjigi Odpustil sem vam – predstavitev ste se udeležili tudi vi – opisuje, kako ga je kot dečka konec šestdesetih let v Švici posiljeval kapucinski pater. Nekje je zapisal, da pri tem ni čutil nič posebnega. Nekoč je na primer pomislil: uh, danes pa dolgo traja... In vendar zaradi spolne zlorabe trpi že vse svoje življenje.

Da, to je tipično. Žrtve se med spolno zlorabo čustveno in telesno odklopijo. Ljudje mi med terapijami pogosto rečejo, da se jim je zdelo, kot da jih takrat sploh ni bilo v sobi, ali da so na to, kar se jim dogaja, gledali od zunaj. Kot da ne bi šlo zanje, ampak za nekoga drugega. Tako so lahko zlorabo oziroma nasilje sploh preživeli. Med zlorabo se namreč sprožijo hormoni, ki delujejo kot anestetiki. Pomirijo in blažijo bolečino. Žrtve spolne zlorabe mi pogosto rečejo, da ne razumejo, zakaj med samim dejanjem niso čutili nobene bolečine, zdaj, po dvajsetih letih, pa jih že sam spomin tako neznosno boli, da se jim zdi, kot da jih nekdo ravnokar posiljuje. Tudi ta odziv je značilen in normalen. Rana boli, ko se odpre. Ljudem, ki pridejo k meni na terapijo, zato vedno rečem, da so to le popotresni sunki in da je potres že zdavnaj mimo. Če je preživela tista majhna punčka ali fantek, ko se je zloraba dogajala, lahko preživi tudi odrasla ženska – ali moški, ko se zloraba »le« prebuja.

V knjigi pravite, da spolne zlorabe vedno pustijo posledice, a da se nekatere pokažejo šele čez leta. Lahko to nekoliko pojasnite?

Posledice spolnih zlorab so kratkoročne in dolgoročne, teh je več. Kratkoročne segajo od utrujenosti, tveganj za spolno prenosljive bolezni, infekcij in različnih ginekoloških vnetij do motenj spanja, strahov, težav s koncentracijo... Med dolgoročne pa štejemo postravmatsko stresno motnjo, krivdo, sram, suicidalno vedenje, različne zasvojenosti, socialne fobije, bulimijo, anoreksijo, depresijo, promiskuitetno vedenje, panične napade... Včasih se posledice pokažejo tudi po desetih ali dvajsetih letih od zlorabe. Ni tako redko, da žrtev spolne zlorabe nekaj časa živi povsem normalno: si najde partnerja, ima otroka... Na zunaj se zdi, kot da nima nobenih težav. Celo strokovnjaki včasih podležejo tej »normalnosti«. Nekoč sem slišala sodnega izvedenca reči, da otrok, žrtev spolne zlorabe, ne kaže nobenih znakov zlorabe. Takšna ocena me kar zmrazi. Za večino je značilen tako imenovan odložen začetek posttravmatske stresne motnje. Na primer: če otroka storilec zlorabi pri osmih letih, se zgodi, da bo več let živel tako rekoč brez posledic. A ko bo prišel v puberteto, se začel soočati s telesnimi spremembami, spolnostjo, bo lahko zapadel v anoreksijo, bulimijo, samopoškodovalno vedenje in podobno. S tovrstnim vedenjem mladostnik izraža svojo psihično stisko. Potem ko so bili drugi nasilni do njega, je do sebe nasilen tudi sam, nasilje se je z zlorabo nekako vpisalo v njegovo telo.

Nekdo, ki je trpel zaradi nasilja, se zdravi tako, da si ga prizadeva še sam?

Gre za to, da nekdo nezavedno ponovi bolečo izkušnjo, v upanju, da se bo tokrat končalo bolje. Vrne se torej na »mesto zločina«, da bi tam opravil z bolečino. Tam se njegova psiha, če nekoliko popreprostim, počuti nezavedno domače in varno, saj je to edino, kar pozna. Pa čeprav je to prostor groze.

Si zato otroci alkoholikov, ki so zaradi alkoholizma hudo trpeli, tako pogosto za partnerja najdejo prav alkoholika, žrtve nasilnežev pa nasilne partnerje?

Da, to je ta nezavedna privlačnost. Ni nujno, da hči alkoholika najde prav alkoholika. Lahko najde nekoga, ob katerem se bo počutila podobno kot doma ob svojem očetu: negotovo, prestrašeno, ponižano in samo. Žrtve zlorab prej ali slej naletijo na »domače« vzdušje, »domača« ravnanja in na nezavedni ravni jih privlačijo prav osebe, ki jih na zavestni ravni odbijajo. Dinamika zlorabe se ponovi. Na primer: če so bile v otroštvu na voljo za spolnost, tudi v partnerskem odnosu pogosto čutijo dolžnost, da so na voljo. Nimajo moči reči ne, ko si tega ne želijo.

Včasih kdo vpraša, zakaj se otrok vrača k osebi, ki ga je spolno zlorabila, k trenerju, duhovniku, učitelju..., če pa ve, da ga bo spet povabil v svoj kabinet in zlorabil. Vedno poudarim, da otrok ne hodi tja zato, ker išče zlorabo, ampak ker upa, da bo tam našel ljubezen, naklonjenost, drugačen stik. Psihični mehanizmi ga ženejo v to. Poznam dekle, ki je šest let hodilo k učitelju klavirja. Že od prvih ur naprej jo je spolno zlorabljal. Doma je dekle povedalo, da noče več k uram klavirja, a so ji starši rekli, da je ure klavirja sama hotela in da naj kar lepo vztraja. Da jo zlorablja, ni povedala; šlo je za uglajenega gospoda, zelo priljubljenega učitelja.

Vseeno je težko razumeti, da otrok niti najbližjim ne pove, kaj se mu dogaja...

Ne upa si povedati. Sram ga je in strah. Storilci običajno spretno manipulirajo. Otroka prepričajo, da tudi njemu »paše«, da je sodeloval, da je to njuna skrivnost. Včasih zagrozijo s posledicami, če bo komu povedal. Po vsem tem se otrok ali mladostnik počuti krivega, krivda pa ga nato spremlja vse življenje. Še težje je povedati mami, da je spolno zlorabo zagrešil njen partner. Kako naj otrok reče: prst mi je potisnil v nožnico?! Poznam primer, ko je hčerka zbrala pogum in to povedala, a jo je mama nato obdolžila, da ji je zapeljala partnerja, uničila zakon...

Včasih otroci, zlasti zelo mladi, niti ne poznajo besed, da bi opisali, kaj se jim je zgodilo. Bom zelo nazorna: očim reče pastorki, da ji bo zdaj še malo umil luliko, potem pa lahko ona potipa njegovega lulčka, lahko pa ga da tudi v usta. »Prepriča« jo z »igro«. A otrok ve, da ni igra, čuti sram in gnus. Morda zlorabljen deklica pomisli, da bi povedala mamic, ampak mamica je tako vesela, da se kopa skupaj z očimom. In kako naj ji pove, če pa ji je očim rekel, da bo šla mamica v zapor, če bo kaj povedala.

Poleg tega so pedofili ne tako redko visoko spoštovane osebnosti. Že omenjeni švicarski pater iz Pittetove knjige je bil daleč naokrog znan po svojih odličnih pridigah; ljudje so v cerkvi jokali, ko so ga poslušali. Kako naj se mu postavi po robu devetletnik iz razbite, revne družine?! Otrok čuti, da mu ne

bo nihče verjel.

Ko so se pred leti oglasile žrtve pokojnega artiškega župnika Karlija Jošta, ki žal ni dočakal konca sodnega postopka, se je delegacija krajanov odpravila k nadškofu Krambergerju. Da bi zavarovali župnika, ne žrtve. Zakaj ljudje, zlasti ko sumi padejo na institucijo – cerkev, šolo, klub – tako pogosto ne verjamejo žrtvam, čeprav vse raziskave kažejo, da je lažnih prijav izjemno malo?

Institucije rade krivijo žrtev in ščitijo rablja. Pogosto mislijo, da mu bodo tako pomagale. Ali da gre za enkratno zdrs, pomoto, lažno prijavo. A pomagali bi mu le tako, da bi ga odstranili z mesta, kjer dela nezaslišano škodo. Poznam primer, ko je storilcu odleglo, da so ga končno zaprli, ker se sam ni mogel ustaviti. Včasih slišim, kako kdo kritizira žrtev, češ da bo s prijavo osumljencu uničila kariero. To, da je on njej uničil življenje, pa kot da ni pomembno. Tak odnos do žrtve je obsojanja vreden. To velja tudi za Cerkev. Cerkev si bo ohranila oziroma pridobila ugled, če bo jasno povedala, da ne gre samo za greh, ampak za kaznivo dejanje, in da mora vsakdo, tudi duhovnik ali škof, za to dejanje sodno odgovarjati. In biti takoj umaknjen stran od otrok oziroma mladostnikov.

V dveh letih mandata Ekspertne skupine za reševanje primerov spolnih zlorab v Cerkvi so se na vas obrnile le tri žrtve. Težko je verjeti, da bi jih bilo samo toliko, glede na obseg zlorab, ki so jih zagrešili kleriki v drugih državah.

Prepričana sem, da število prijav ne kaže realne slike v Cerkvi. Žrtve ne želijo ali ne zmorejo tega koraka.

In ko ga zmorejo in storilca prijavijo – jim to pomaga ali kasneje to obžalujejo? Sprašujem za vse žrtve.

Žrtev dobi minimalno moralno zadoščenje, če je storilec na sodišču vsaj obtožen. Bolečin in stisk, ki jih pusti zloraba, pa ne odvzame nobena odškodnina in nobena kazen. Kot terapevtka si prizadevam, da žrtve opolnomočim, da s pomočjo terapevtskega procesa zberejo pogum in moč za prijavo. Če to storim sama, žrtev pa tega ne želi ali si njeni najbližji premislijo, bi me storilec lahko obtožil celo krive prijave. Res pa je, da nekateri to svojo odločitev kasneje obžalujejo. Zaradi pekla, skozi katerega morajo.

Ta pekel je sodni sistem?

Da. Traja po pet, šest let, da pride do glavne obravnave. Žrtev mora v tem času znova podoživljati travmatično izkušnjo, pri tem pogosto ni deležna ne sočutja ne razumevanja ne strokovnosti. Doživela sem, da je neki odvetnik šestletno deklico vprašal, zakaj je kar stala, zakaj ni pobegnila, če ji ni »pasalo«... Človek bi skočil iz kože od besa. Tudi sodniki in socialne službe bi morali več vedeti o dinamiki spolnih zlorab. Neka mama mi je denimo pripovedovala, da se ji je na pogovoru pri socialni delavki kar mešalo od hudega, ker so od nje zahtevali, da pošlje otroka za konec tedna k očetu, čeprav je vedela, da ga zlorablja. Oče pa je stal tam ves uglajen in obvladan. Socialni delavki se je

zdelo mama »neuravnovešena«... Ali pa drug primer: neko dekle je bilo dvakrat hospitalizirano na psihiatrični kliniki zaradi poskusa samomora, motenj hranjenja, samopoškodovalnega vedenja. In vendar je ni v dveh letih nihče vprašal, ali jo je morda kdo spolno zlorabil.

Ne gre se torej čuditi temu, da se nekatere žrtve ne odločijo za prijavo. Prehudo je. Neredko jih je strah tudi maščevanja storilca. Kot rečeno, ti so včasih ugledne, vplivne osebnosti. Ko pa se odločijo in gredo skozi ves ta pekel, pa večinoma ni epiloga, ker ni dovolj materialnih dokazov. Še najbolj se po mojih izkušnjah izkažejo kriminalisti.

Kolikšen delež spolnih zlorab žrtve sploh prijavijo?

Po strokovnih ocenah se jih za to odloči okoli deset odstotkov, od tega se morda deset odstotkov primerov konča z obsodilno sodbo, včasih zgolj s pogojno kaznijo. Zato vedno rečem, pa naj zveni še tako grozno: to, da nekdo ni bil obsojen, ne pomeni, da ni kriv. Tisti, ki pozna dinamiko in ozadje spolnih zlorab, bo hitro ugotovil, ali je bil otrok res zlorabljen ali pa gre za lažno obtožbo. Pa tudi po krivici obtoženi »storilec« se drugače odzove od tistega, ki res zlorablja. Zato znova poudarjam: lažnih prijav je zelo, zelo malo.

Je pomembno, da žrtve storilca prijavijo, čeprav je dejanje zastaralo?

Da, ker storilec s svojimi dejanji skoraj vedno nadaljuje; to je tudi najpogostejši razlog, zaradi katerega se žrtve le odločijo spregovoriti. Raziskave kažejo, da pedofilov trpljenje otrok ne ustavi. Pedofilija namreč ni ozdravljiva, vsi tovrstni poskusi so se končali klavrno. Obstaja sicer možnost, da pedofil nadzira svoje vedenje, a to pomeni, da se mora zelo veliko ukvarjati s sabo in sprejeti odgovornost za posledice svojih dejanj. V vsakem primeru pa je treba pedofile odstraniti od skušnjave – otrok. Ob njih se lahko spolno vzburi.

Kako si je mogoče razložiti mižanje mater pred očitnimi znaki spolnega zlorabljanja v družini? Nekatero molčijo tudi po tem, ko jim otrok pove, kaj se mu dogaja. V svoji knjigi opisujete primere, v katerih gredo matere zvečer zavestno same ven, čeprav natančno vedo, kaj se bo dogajalo med njihovo odsotnostjo. Kaj botruje tej strašljivi indiferentnosti?

Zelo pogosto, v več kot 90 odstotkih primerov, so bile takšne matere tudi same žrtve spolnih zlorab. To jih seveda ne opravičuje. Kdo pa bo zaščitil otroka, če ne mati?! A te ženske enostavno ne zberejo moči, da bi se soočile z lastno hudo izkušnjo. Ne zmorejo, nimajo modela, zmedene so. Tudi njim je vzdušje spolne zlorabe nekako »domače«, zato si mislijo »bo že potrpela, tudi jaz sem«. Pogosto se bojijo partnerja, nasilja. Včasih gre za alkoholičarke, za ženske v finančni stiski, depresivne mame... Te tihe sosterilke si skratka zatiskajo oči na tisoč in en način.

O tem, kaj se dogaja, pa hčerke ali sina ne vprašajo?

Največkrat ne, ker jih je strah odgovora. Ko njihove hčerke sedijo v moji pisarni, mi vse po vrsti opisujejo, na koliko načinov so jim poskušale povedati, da so v hudi stiski. Da se jih dotika, da bruhajo zaradi njega, da je smrdel po alkoholu, ko je prišel v sobo, da nočejo biti same z njim. Največkrat so

dobile odgovor, da naj si nehajo izmišljevati ali da naj potrpijo.

Kaj vam pa povedo mame, ko jih povprašate, zakaj se niso odzvale na otrokovo prošnjo za pomoč?

Vse mogoče izgovore slišim. Pogosto rečejo, da so tako same imele mir pred njim. Da sicer ne bi preživele.

Ali lahko kaj takega oprostiš svoji mami?

Največkrat ne moreš. Te hčerke odidejo in za seboj zaprejo vsa vrata, zlasti če mama ostane s partnerjem. Tako otroku vzamejo še dom. A če se žrtve tako odločijo, jih podprem. Najbolj pomembno je namreč, da odpušijo sebi. Da vedo, da niso bile krive. Niti v primeru, ko so se med zlorabo spolno vzburile, do česar pride zaradi mehanskega draženja spolnih organov in specifičnega delovanja možganov med travmatično izkušnjo.

Kako fantje doživljajo spolno zlorabo? Drugače kot punce?

Obstaja nekaj specifik. Punce se pogosteje zatekajo k motnjam hranjenja, v samopoškodovalno vedenje, umaknejo se vase, v depresijo. V puberteti pogosto začnejo s spolnimi odnosi prezgodaj ali se zapletejo v odnose s precej starejšimi moškimi. Za fante, ki bi šli z dotiki bolj počasi, rečejo, da jih ne privlačijo. Hkrati pa jih spolnost odbija, ker jih spominja na zlorabo. Za fante pa je značilno bolj ekstrovertirano obnašanje. Pogosto se zatečejo v nasilje, drogo, adrenalinske športe, v nore vožnje z avtomobili. Neredko so zasvojeni s spolnostjo. V puberteti pogosteje kompulzivno masturbirajo. Fantje imajo lahko še eno težavo. Bega jih vprašanje, ali so homoseksualci, ker jih je zlorabil moški. Lahko je moteno tudi njihovo doživljanje erotičnosti. Vzburijo se, ko gledajo pornografijo, v kateri nastopata moška, obenem pa čutijo, da jih privlačijo ženske.

Ali rešijo ta problem?

Med terapevtskim procesom lahko ugotovijo, ali gre za homoerotičnost kot posledico spolne zlorabe ali za spolno usmerjenost. Povečini ugotovijo, da so heteroseksualci. Če pa ugotovijo, da so homoseksualno usmerjeni, so se s tem že rodili in tega ne more spremeniti nobena terapija. Tudi etično ne bi bilo.

Nekje sem prebrala, da je najhuje, kar se lahko zgodi otroku, to, da ga spolno zlorabi lastna mama. Se tudi to dogaja?

Zelo redko, ampak se. Fantje ali dekleta, ki se jim to zgodi, najtežje okrevajo. Vse se jim obrne na glavo. Z mamo je otrok najgloblje povezan in vendar ga je zlorabila. Fantje ne morejo več vzpostaviti normalnega odnosa z žensko, nikoli ne srečajo prave, ne morejo je spoštovati, v spolnosti gredo v skrajnosti. Kot pravim, telo si vedno vse zapomni. Dekleta pa imajo lahko poleg mnogih drugih posledic tudi motnje identitete.

So primeri, ko se kdo zlorabe sploh ne spomni, a trpi zaradi nje?

Da. K meni pridejo ljudje, ker imajo težave v odnosih. Na primer: kar naprej se zaljubljujejo v partnerje, ki jih zapustijo, prevarajo, ali pa sami varajo. Zasvojeni so z odnosi in podobno. Med terapevtskim procesom se jim nato pojavijo flashbacki, slike, spomini na spolno zlorabo.

Ampak kako veste, ali so te slike in spomini resnični?

To pokaže čas in sam proces terapije, predvsem pa dogodki in doživljanja zunaj terapije. Ponavadi jih spremljajo zelo močne telesne senzacije, predvsem sram in gnus. Največkrat te potlačene slike sproži neki zunanji dražljaj. Pri meni je nekoč v pisarni sedelo dekle. Ko je skozi okno nanjo posijalo sonce, je doživela panični napad. Potem ko sem jo najprej pomirila, mi je povedala, da se je spomnila, kako je bila nekoč kot osnovnošolka v učilnici zaprta z dvema učiteljema, ki sta jo silila, da ju oralno zadovolji. Med zlorabo je na njen obraz skozi okno sijalo sonce. Najbrž je v času od te izkušnje sonce že neštetokrat posijalo nanjo. Ampak spomin se prebudi, ko sta telo in psiha dovolj močna. Če so slike prave, ne bodo izginile, ampak bodo postale še bolj jasne in bodo vztrajale.

Kaj pa če gre za psihozo ali shizofrenijo?

Tudi to se zgodi. V tem primeru klienta napotimo k psihiatru. Neetično bi bilo vrtati v človeka, ki potrebuje psihiatrično oziroma medikamentozno zdravljenje. Terapevt mora tudi sicer znati oceniti, ali je človek pred njim psihično dovolj stabilen, da se je sposoben spopasti s potlačeno travmo.

Ko sva govorili o razširjenosti spolnih zlorab, ste rekli, da bi se morali učitelji zavedati, da v vsakem razredu sedi kdo s takšno izkušnjo. Kako naj učitelji in vzgojitelji prepoznajo znake spolne zlorabe? Na kaj naj bodo pozorni?

Eden od pogostih znakov je prezgodnje seksualizirano vedenje. Če na primer otrok v vrtcu oponaša spolni odnos na drugem otroku, če osem, devet let star otrok sili sošolko, naj se sleče, če se sam ne želi preobleči pri telovadbi ali kaže hude stiske tam, kjer drugi otroci nimajo težav, je treba nujno preveriti, kaj je v ozadju. To ne pomeni, da gre vedno za spolno zlorabo, ampak pozorni moramo biti tudi na to možnost. Pri fantih je treba pomisliti na to ob nasilnih izbruhih. Učiteljem vedno rečem: preverite svoje sume, prisluhnite otrokom, pogovorite se s starši. In ob sumih uporabite jasne besede, na primer: se te je kdo kdaj dotikal, te je božal, otipaval po mednožju ali zadnjici? Je želel, da se ga ti dotikaš, te je silil v gledanje prizorov, v katerih so ljudje nagi in se dotikajo spolovil...

Večja težava je s spolno zlorabljenimi dekletimi. Te so pogosto tihe, neopazne deklice, ki bi storile vse, da njihova »sramota« ne pride na dan. K meni je hodilo takšno dekle, zlata maturantka. Tudi kasneje je bila uspešna in prizadevna. Dokler se ni sesula. Ko sem jo vprašala, kako ji je uspelo kljub stiski dosegati tako lepe ocene, mi je odgovorila, da je takrat storila vse, da ne bi komu postala »sumljiva«, da je bilo vsaj na zunaj vse v redu.

Prst pogosto uperimo v Cerkev. Ampak tudi druge institucije, v katerih lahko pedofili pridejo v stik s svojimi žrtvami, niso nedolžne, kajne?

Točno tako. Ne bi verjeli, kaj vse se dogaja v šolah.

Lahko poveste kakšen primer?

V eni od slovenskih šol so v preteklosti ravnatelj in še nekaj delavcev s šole več let sistematično skupinsko spolno zlorabljali otroke. Neki učenec je posledično v 4. razredu naredil samomor.

Pri nas v Sloveniji?!

Da, kaj več žal še ne morem povedati.

Kaj storilce žene, da so pripravljeni poteptati vse socialne in moralne norme? Sam libido ne more imeti take moči...

Težko rečemo, kaj vse jih žene. Dejstvo je, da je bila približno tretjina storilcev v otroštvu tudi sama zlorabljen, kar jih, kot rečeno, ne opravičuje. Zelo pomembno jim je, da je otrok nemočen, da se jim ne more, ne zna upreti. Vzburja jih prav ta premoč. Skoraj nikoli ne gre za to, da jim manjka seks. Študentom vedno rečem, da ne smejo niti za hip pomisliti, da imajo ti moški spolno hladne žene in se zato zapletejo s hčerkami. Ne gre za to. Te moške, ki so običajno nezreli, šibki ljudje, privlačijo le otroci. Preden jih spolno zlorabijo, jih postopno zapeljujejo in pridobivajo njihovo naklonjenost. Ogledujejo si jih na plaži, na igrišču. Gledajo pornografijo, jim kaj podarijo. Ali jih pod izmišljenimi imeni na internetu vabijo na zmenek... Nekoč mi je neka mama pripovedovala, kako je njen 16-letni sin šel na internetni zmenek z dekletom enake starosti. Namesto dekleta ga je pričakal starejši gospod.

Pa čeprav je vedel, da 16-letnik pričakuje dekle svoje starosti?

Da, kljub temu. Tako močno je bilo to v njem. Po prijavi na policiji so ugotovili, da je gospod stari znanec policije.

Ste članica Ekspertne skupine za reševanje primerov spolnih zlorab v Cerkvi, kjer je v zadnjem času le prodrlo spoznanje, da morajo kleriki za svoje početje odgovarjati tudi na sodišču. Toda žrtev še vedno ne pozivajo, naj dejanja prijavijo. Zlasti »na terenu« je še vedno mogoče slišati, da gre za napade na Cerkev. Nekateri duhovniki se počutijo celo ogrožene, nočejo več opravljati verouka, da jih ne bi kdo česa po krivem obtožil. Pretiravajo?

Ja, to je druga skrajnost. Idealno bi bilo, da bi morebitne žrtve povsod – ne le v Cerkvi – jasno in glasno pozvali, naj prijavijo nesprejemljiva dejanja. Tega marsikateri odgovorni ne storijo, ker jih je strah posledic. Zato raje molčijo in pometajo stvari pod preprogo.

Kako pomagata žrtvam? Bistvo vaše terapije so pogovori, kajne?

Da. Bistvo relacijske družinske terapije je varen odnos in pogovori, v katerih se dotaknemo bolečin sogovornika. Pozorni smo na telesne in psihične odzive, na potlačene spomine in izkušnje iz preteklosti, ki vplivajo na sedanost. Včasih celo v drugi generaciji: otrok, ki ni bil spolno zlorabljen, kaže simptome zlorabe, ker je njegova mama travmatično izkušnjo le potlačila. V varnem okolju te izkušnje postopoma skupaj predelamo. Ljudi poskušamo opolnomočiti za soočenje s stiskami, da se odprejo, da izjočejo neizjokane solze, izrazijo vsa svoja čustva, tudi jezo in bes. Tako naredijo prve korake naprej. Pot pa je še dolga. Potrebujejo nove pozitivne izkušnje in sočutje. V možganih se

počasi vzpostavijo nove povezave, drugačna privlačnost. Ljudje začnejo spet postavljati meje, zaupati, sprejemati. Polagoma se otresejo sramu in krivde. Notranjemu otroku dovolijo, da prisluhne intuiciji, da sliši in upošteva svoje telo in gre naprej. Četudi je kdaj za to potreben korak nazaj.

Poleg očetov deklice pogosto zlorablajo tudi dedki, mamini partnerji, očimi, ti v večjem deležu kot očetje. Zgodi se, da očim svojo hčerko obožuje in ji nikoli ne stori nič žalega, pastorko pa zlorablja.

Morate vedeti, da tisti, ki zlorablajo otroke v družini, zelo redko uporabijo nasilje. Po raziskavah to storijo le v kakšnih petih odstotkih. Otroci pri takih dejanjih navadno otrpnejo, zamrznejo. Včasih ne čutijo niti bolečine.

Švicarski pater iz Pittetove knjige je bil daleč naokrog znan po svojih odličnih pridigah; ljudje so v cerkvi jokali, ko so ga poslušali. Kako naj se mu postavi po robu devetletnik iz razbite, revne družine?! Otrok čuti, da mu ne bo nihče verjel.

Cerkev si bo ohranila oziroma pridobila ugled, če bo jasno povedala, da ne gre samo za greh, ampak za kaznivo dejanje, in da mora vsakdo, tudi duhovnik ali škof, za to dejanje sodno odgovarjati. In biti takoj umaknjen stran od otrok oziroma mladostnikov.